

AHMED SÛZÎ'NİN VASIYETNÂMESİ

Meliha YILDIRAN SARIKAYA*

ÖZET

Bu makalenin konusu, 19. asrın sûfî şâirlerinden Ahmed Sûzî'nin *Vasiyetnâme*'sidir. Bir hukuk terimi olan vasiyet, yazan kişinin maksadı ve hüviyetine bağlı olarak edebî metin vasfı kazanmaktadır. Ekseriyetle mektup formunda yazılan vasiyetnâmeler, sadece mirasçuları ilgilendiren bir belge olmaktan fazla bir anlam kazanmışlardır. Dinî-tasavvufî edebiyatımızda bu türün seçkin örnekleri mevcuttur. Sûzî'nin eseri, bu türün özelliklerini taşıyan bir metindir. Makalede, yazar ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra, makaleye konu olan yazma tanıtılmıştır. *Vasiyetnâme*'nin tam metni, bilinen tek nüshadan hareketle bugünkü harflere aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: vasiyet, vasiyetnâme, Ahmed Sûzî.

AHMAD SÛZÎ'S WILL (VASİYATNÂME)

ABSTRACT

The topic of this article is 19th century sufi poet Ahmad Sûzî's Will (*Vasiyatnâme*). A will, which is a legal term in fact, can be described as a "literal text" according to its writer's aim and identification. The wills, which are mostly written in the form of letter, have more meaning than the documents are only related to their heirs. There are eminent examples of this genre in our religious-mystic literature. After giving knowledge about

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk-İslâm Edebiyatı anabilim dalı öğretim üyesi.

the poet and his works, the work which is the topic of this article is explained. In addition, whole text of *Vasiyetnâme* is translated into modern Turkish from the only existing manuscript.

Key Words: to write one's will, will, Ahmad Sûzî.

Asıl adı Ahmed olan Sûzî,¹ Halvetiyye tarikatının Şemsiyye kolunu ihdâs eden Şemseddin Sivâsî (v. 1006/1597) ahfâdındandır. Babası şeyh Ömer Sâni Efendi'dir. Sivas'ta dünyâya gelen Sûzî, tahsilini İstanbul'da ikmâl etmiş, 1198/1784 senesinde hac vazîfesini yerine getirdikten sonra Sivas'a dönerek Şemsî Dergâhı'nda postnişîn olmuştur.² Tahsili, daha doğrusu hocaları konusunda kaynaklar iki isim üzerinde birleşmektedirler. Buna göre Sûzî, şer'î ilimleri Nakşendiyyenin Müceddidîlik kolu meşâyihundan Hâdimî Efendi'den tahsîl etmiş, tarikat hilâfetine ise Sivâsî silsilesinde ismi zikredilen Abdülmecîd Efendi'den almıştır.³

Sûzî, vefatına kadar Şemsî âsitânesi postnişînliği vazifesini deruhte etmiştir. 1246/1830 tarihinde vefat eden Sûzî, Sivas'ta Meydan Câmii avlusundaki Şemseddin Sivâsî türbesine defnedilmiştir. Sûzî Efendi'den

¹ Sûzî'nin hayatı hakkında bilgi için bkz. Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, I, 89; İbnü'l-Emîn Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, haz. İbrahim Baştuğ, Ankara 2002, IV, 2199-2201; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, İstanbul 2006, III, 509; Hasan Aksoy, "Sûzî", *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII, 4.

² Aksoy, "Sûzî", s. 4.

³ Hür Mahmut Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf 19. Yüzyıl*, İstanbul 2003, s. 237. Ancak Hâdimî'nin, medrese hocalığı yanında Nakşendî şeyhi olarak da faaliyet gösterdiği, aralarında Sûzî'nin de bulunduğu bazı talebelerine tarikat hilâfeti verdiği nakledilmektedir. "Başta kendi oğulları olmak üzere aralarında Sivaslı Ahmed Sûzî Efendi, Müftü Yeğen Efendi ve Ömer Rızâi Dârendevî'nin de olduğu birçok meşhur âlim ondan tarikat hilâfeti almıştır." Bkz. Yaşar Sarıkaya, *Merkez ile Taşra Arasında Bir Osmanlı Âlimi Ebu Said el-Hâdimî*, İstanbul 2008, s. 99. Abdülmecîd Efendi ise, Sivâsî-i Halvetî şubesi meşâyihundan olup Dıranman ve Yavaşca Muhammed Ağa zâviyesi şeyhidir. Bkz. *Sefîne-i Evliyâ*, III, 506. Buradan, Sûzî'nin hem Nakşendî hem de Halvetî hilâfetine sahip olduğu sonucu çıkmaktadır. Zaten Sûzî'nin *Vasiyetnâme* içerisinde pek çok yerde, Nakşendiyye tarikatı erkânından olan hatm-i hâce icrâsına dair tenbihleri de bu ka-naati pekiştirmektedir.

sonra, kendisinden hilâfet alan kardeşi Mehmed Behlül Efendi (v. 1256/1840) âsitâneye postnişîn olmuştur.⁴

Hayatı hakkında bilgi veren kaynaklarda Sûzî'nin başlıca üç eserinden bahsedilmektedir.⁵ Eserleri arasında en tanınanı, *Dîvân'ı* olup üzerinde bir tahlil ve dört edisyon kritik olmak üzere beş ayrı yüksek lisans çalışması yapılmıştır.⁶ Diğer eserleri, *Kasîde-i Bürde Tercümesi*⁷ ve *Sülûknâme*⁸ adlı bir risâledir. Esâsen Sûzî külliyyâtı bu üç eserden ibaret olmayıp son zamanlarda, bilinmeyen diğer bazı eserleri de tespit edilerek ilim âlemine kazandırılmıştır. Bunlar arasında özellikle *Süleymannâme*⁹

⁴ Yücer, *a.g.e.*, s. 238.

⁵ Bursalı Mehmed Tâhir, *a.g.e.*, I, 89; İbnü'l-Emin, *a.g.e.*, IV, 2199-2201; Vassâf, *a.g.e.*, III, 509.

⁶ Âdetâ müntehâbât şeklinde matbû olan (*Dîvân-ı Sûzî*, İstanbul, Elhac Mustafa Efendi Matbaası, 1290/1873) *Sûzî Divanı* üzerinde yapılan çalışmalar sırasıyla şöyledir: Mehmet Göktaş, *Suzi Divanı'nın Dinî ve Tasavvufî Tahlili*, yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (1996); Metin Ceylan, *Ahmed Suzi Divanı'nın Edisyon Kritiği*, yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (1999); Abdülkadir Sağlam, *Suzi Divanı*, yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2000); Ayşe Ulusoy, *Sûzî Divanı* (tenkitli metin neşri), yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2004); Zafer Arslan, *Divan-ı Suzi-i Sivasi Tenkitli Metin-İndeks*, yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2010).

⁷ *Kasîde-i Bürde Tercümesi*, Süleymâniye Kütüphanesi, H Şemsi F Güneren, 108 nr.da kayıtlı mecmuadaki ilk eser olup 1-17 varaklar arasında; bilinen diğer nüsha ise aynı kütüphanenin aynı bölümünde 25 nr.da kayıtlıdır. Metin, Alim Yıldız tarafından neşredilmiştir. Bkz. *Ahmed Sûzî Hayatı ve Şiirleri*, Sivas 2011, s. 113-126.

⁸ Tarikat âdâb ve erkânının inceliklerini öğretmek maksadıyla kaleme alınmış bir risâledir. Süleymâniye Kütüphanesi, H Şemsi F Güneren, 110 nr.da kayıtlı olup 3 varaktan ibarettir. Ancak aynı kütüphanede Mihrişah Sultan nr. 365'te kayıtlı mecmua içerisinde, 50-71 varaklar arasında *Tasavvufa Dair Bir Risâle* isimli başka bir eser yer almaktadır. Risâle içerisinde yer yer manzûm kısımlar da mevcut olup tarikat âdâb ve erkânına dair bazı incelikli nasihatlar içermektedir. Müellifi belli olmayan bu eser, Sûzî'nin *Sülûknâmesi*'ne muhtevâ bakımından benzemekle birlikte, daha hacimli bir eserdir. Süleymâniye Kütüphanesi, Mihrişah Sultan, nr. 198'de *Sülûknâme* adıyla kayıtlı bir başka eser daha mevcut olmakla birlikte bu eser Sûzî'nin *Sülûknâme*'si değildir. Yine Süleymâniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, nr. 3131'de, *Manzûme-i Adâb-ı Sâlikîn* adlı bir eser mevcuttur ki bu eser de *Sülûknâme* olmayıp Sûzî'nin *Pendnâme* adlı manzûmesidir.

⁹ Tek nüshası olan bu mesnevî, Alim Yıldız tarafından muhtevâ değerlendirmesiyle birlikte neşredilmiştir. Bkz. *Ahmed Sûzî Hayatı ve Şiirleri*, s. 50-105.

adlı mesnevîsi önemlidir. Ayrıca *Pendnâme*¹⁰ adlı bir manzûmesi vardır. Sûzî üzerinde yapılan çalışmalarda zikri geçen *Farsça Divan* ise henüz tam anlamıyla teşhis edilmemiştir.¹¹ Bu makalenin konusu olan *Vasiyetnâme* de Sûzî'nin bu zamana kadar bilinmeyen bir risâlesidir.¹²

Vasiyetnâme Yazma Geleneği

Arapça olan "vasiyet" kelimesi dilimizde, "Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey" anlamında kullanılmaktadır. Yazıya aktarılmak sûretiyle belge hüviyetine bürünen vasiyet metnine, ekseriyetle mektup formunda yazıldıkları için vasiyetnâme denilmiştir. Genel anlamıyla vasiyet etmek veya vasiyetnâme tertip etmek, herhangi bir din, kültür ve medeniyet dâiresinin inhisârında olmayıp ölümü, hayatın tabîi bir neticesi olarak görmek ve bu duruma hazırlıklı olmak düşüncesi ile alâkalıdır.

Ancak İslâm kültüründe vasiyet, ihtiyârî bir davranış biçimi olmaktan ziyâde, ilgili âyet hükmünce yerine getirilmesi zorunlu bir vazife olarak belirmektedir: "Birinize ölüm geldiği zaman, eğer bir hayır bırakacaksa anaya, babaya, yakınlara uygun bir biçimde vasiyet etmek Allah'tan korkanlar üzerine bir borçtur."¹³ Bir başka âyette, vasiyetin kabul şartları husûsunda ayrıntılı bilgi verilmekte, husûsen vasiyetin şâhitler ile desteklenmesi emredilmektedir.¹⁴ Hz. Peygamber de vasiyeti teşvik

¹⁰ Sûzî'nin *Pendnâme* adlı manzûm eserinin tam metni ve tetkiki için bkz. Alim Yıldız, "Ahmed Suzî ve *Pendnâmesi*", *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, Sivas 2007, II, 353-360.

¹¹ *Sûzî Divânı* üzerinde yapılan iki yüksek lisans tezinde (Ayşe Ulusoy, *Ahmed Suzî Divanı*, s. 12; Zafer Arslan, *Divân-ı Sûzî-i Sivâsî*, s. 5) varlığından bahsedilen *Farsça Divan*, yerinde kontrol edilmiş, fakat sözü edilen kütüphânedeki (Süleymâniye Kütüphânesi, Esad Efendi, nr. 2646) eserin, Sûzî'nin *Türkçe Divân'ı* olduğu tespit edilmiştir.

¹² Sûzî'nin Süleymâniye Kütüphânesi'ne intikal eden külliyâtı içerisinde *Vasiyetnâme*'nin orijinal bir eser olduğunu teşhis ederek bizi haberdar eden ve kendisi de Sûzî'nin eserlerinden bir kısmını neşre hazırlayan ilim adamı, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Alim Yıldız'dır. Kendisine teşekkür ederiz.

¹³ Bakara sûresi 2/180.

¹⁴ Mâide sûresi 5/106: "Ey iman edenler! Birinize ölüm gelip çatınca vasiyet esnâsında içinizden iki adâlet sahibi kişi aranızda şâhitlik etsin. Yahut seferde iken başınıza ölüm musîbeti gelmişse sizden olmayan, başka iki kişi (şâhit olsun). Eğer şüpheye düşerseniz o iki kişiyi namazdan sonra alıkor, 'Bu vasiyet karşılığında hiçbir şeyi satın almayacağız, akraba (menfaatine) de olsa; Allah (için yaptığımız) şâhitliği gizlemeyeceğiz, (aksini yaparsak) bu takdirde biz elbette günahkârlardan oluruz' diye yemin ettirirsiniz."

eden beyanlarda bulunmuştur. Meselâ, Abdullah ibn-i Ömer'den gelen bir rivâyette Hz. Peygamber; "Vasiyet edecek dünyâlığı bulunan müslüman bir kişiye, vasiyeti yanında yazılı bulunmadıkça, iki gece yatması muhakkak sûrette câiz değildir"¹⁵ tavsiyesinde bulunmaktadır. Hadiste, vasiyette bulunmaya ilâveten vasiyeti kayda almak, yazıya geçirmek konusunda bir yönlendirme de mevcuttur.¹⁶ Şahsın mal varlığı üzerindeki husûsî tasarrufunu belgelemesi anlamında hukûkî bir terim olarak kullanılan vasiyet kelimesi ve vasiyette bulunmak fiili, ilgili nasların da tesiriyle âdetâ ibâdet niyeti ile tatbîk edilmiştir. Daha sonra mîras âyetlerinin nüzûlü ile vasiyet alanı daraltılmış, kişinin sâhip olduklarının ancak üçte birini vasiyet sûretiyle hûbe edebileceği hükmü geçerlilik kazanmıştır.¹⁷ İslâmî gelenekte mîras hukuku ile ilgili hükümler sarâhat kazandıktan sonra da vasiyet yazma âdetinin devam ettiği görülmektedir. Ancak bu defa vasiyetnâmelerin içerikleri genişletilmiştir. Yani vasiyetnâmeler sadece maddî mal varlığının taksimâtı ile sınırlı bir belge olmakla kalmamış, vasiyet edenin din ve dünyâ görüşüne paralel olarak bir takım dinî ahlâkî telkinler ve tenbihler içeren metinler hâline gelmiştir. Dolayısıyla bu metinlerde muhâtap, vasiyet eden kişinin yakınlarından ibaret olmayıp daha geniş bir kesimin istifâdesi hedef alınmıştır. Metni kaleme alan kişinin ifade zenginliğine istinâden vasiyetnâmeler, birer edebî metin hüviyeti de kazanmıştır. Özellikle İslâmî Türk edebiyâtı alanında, örneklerinin çokluğundan da hareketle vasiyetnâmeler, ayrı bir edebî tür olarak ele alınmıştır.¹⁸

Vasiyetnâme'nin Muhtevâsı

Vasiyetnâmeler muhtevâ bakımından, edebiyatımızda daha yaygın bir tür olan ahlâk ve nasihata dair manzûm ve mensûr eserlere ben-

¹⁵ *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, Ankara 1987, haz. Kâmil Miras, VIII, 203.

¹⁶ Konuyla ilgili tenbîhattaki ısrarlı üslûp sebebiyle vasiyet etmenin dinî bir vecîbe olup olmadığı tartışılmıştır. Konunun fikhî yönünden sarf-ı nazarla, Hanefî âlimlerine göre vasiyet, vâcib değil müstehâb hükmündedir. Bkz. *n.g.e.*, VIII, 204 vd.

¹⁷ Mîrasçya vasiyet ise, üçte birden az olsa bile diğer mîrasçıların izinlerine tâbî kılınmıştır. Bkz. Ali Himmet Berki, *İslâm Hukukunda Ferâiz ve İntikal*, haz. İrfan Yücel, Ankara 1986, s. 128 vd.

¹⁸ Abdurrahman Güzel, *Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Ankara 2006, s. 784-787.

zemekle birlikte, bu metinlerden ayrıştığı yönleri de mevcuttur. Bilindiği üzere, özellikle Ferîdüddin Attâr (v. 618/1221)'a izâfe edilen *Pendnâme* adlı eserin bizim edebiyâtımıza kuvvetli tesiri olmuş, bu eserin çok sayıda tercüme ve şerhleri yapıldığı gibi¹⁹ bu alanda pek çok orijinal eser de verilmiştir. Sûzî'nin *Pendnâme* adlı manzûmesinden daha önce bahsedilmiştir. Nâbî (v. 1124/1712)'nin *Hayriyye'si*, Sünbülzâde (v. 1133/1718)'nin *Lutfiyye-i Vehbî* adlı eserleri bu sâharun ilk akla gelen örneklerindedir. Muhtevâ bakımından vasiyetnâmeler, içerdikleri Kur'an ve Hadis kaynaklı tavsiyeler bakımından nasihatnâme kitaplarını hatırlatmaktadır. Asıl mühim tarafları ise vasiyeti kaleme alan kişinin hayatı, ilmî ve edebî şahsiyeti hakkında, başka kaynaklarda bulunma ihtimâli hayli zayıf olan husûsî bilgiler ve satır aralarında, yeni yorumlara zemin teşkil edecek türden ipuçları barındırıyor olmalarıdır. Bu yönüyle vasiyetnâmeler, edebiyat tarihine ilk elden bilgi sağlayan birer vesîka değeri de kazanmaktadır. Esâsen vasiyetnâmelerin müstakil bir edebî tür olarak ele alındığı ve bu metinlerin şekil, muhtevâ, dil ve üslûp bakımından tetkik ve tasnif edildiği en kapsamlı çalışma, *Türk Edebiyatında Vasiyetnâmeler*²⁰ adlı kitaptır. Söz konusu çalışmada muhtevâları yönüyle vasiyetnâmeler, dinî-tasavvufî, siyâsî, tıbbî ve özel vasiyetnâmeler olmak üzere dört kısma ayrılmıştır.²¹ Bu tasnif esas alınacak olursa Sûzî'nin vasiyeti, hem dinî-tasavvufî hem de özel vasiyetnâmeler kısmına dahil edilebilir. Çün-

¹⁹ Bu şerhlerden bir kısmı için bkz. İsmail Hakkı Bursevi, *Şerh-i Pend-i Attar*, İstanbul 1250; Hafız Mehmed Murad, *Kitabu Mâhazar Şerh-i ala Pend-i Attar*, İstanbul 1304; *Terceme-i Pendname-i Attar*, haz. Azmi Bilgin, İstanbul 1998.

²⁰ Aziz Kılınc, Ankara 2006. Vasiyetnâmelerin müstakil eserler olarak tetkik edildiği makalelerden bazıları şunlardır: Hüseyin Algül, "Osman Gazi'nin Oğlu Orhan Gazi'ye Vasiyet ve Nasihatlarına Kuruluş Devri Osmanlı Devlet Felsefesi Açısından Bir Bakış", *İslâmî Araştırmalar*, sy. 3-4 (1999), s. 263-268; Seyit Bahçivan, "Şeyhülislam İbn Kemalpaşa'nın Vasiyetnâmesi", *Marife*, sy. 2 (2001), s. 209-213; Nilüfer Ateş, Asım Yediylıdız, "Erzurumlu Kadızâde Efendi'nin Vasiyetnamesine Tahlili Bir Bakış", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 2 (2007); s. 309-326; Nevin Gümüş, "İsmail Hakkı Bursevî'nin Vasiyet-nâme'si", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 1 (2009), s. 23-76. Bu konuda yapılan bir diğer mühim çalışmada, Osmanlı devleti döneminde yazılan vasiyetnâmelerden seçilen on iki metin muhtevâ bakımından tetkik edilmiş, metinlerden hareketle devrin fert ve cemiyet hayatına dair bulgular müzâkere edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nilüfer Ateş, *Kültür Tarihi Bakımından Osmanlı Vasiyetnâmeleri*, yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2008).

²¹ Aziz Kılınc, *Türk Edebiyatında Vasiyetnâmeler*, Ankara 2006, s. 99-148.

kü *Vasiyetnâme* içerisinde tarîkat âdâb ve erkânına dair umûmî tavsiyeler bulunduğu gibi yakın akraba çevresine yönelik husûsî îkazlar ve onlardan bazı talepler de geniş ölçüde yer almaktadır.

Vasiyetnâmeler, ekseriyetle bir edebî eser ortaya koyma iddiâsından uzak olduğu için üslupta tasannû görülmemektedir. Dolayısıyla bu metinler, yazar kişinin iç dünyâsı hakkında okuyucuda tatmin-kâr bir kanaat hâsıl etmektedir. Sûzî'nin vasiyeti de böyledir. Metnin, mektup yazar gibi ve muhtemelen planlanmadan kaleme alınmış olduğu hissedilmektedir. Bazı kısımlarda cümleler tamamlanmadığı gibi pek çok cümlesinde sebepsiz takdîm te'hîrlere vardır. Bu mektubun muhâtapları metnin baş kısımlarında, "evlâdlarım, evlâd-ı ma'nevîmiz halîfelerimiz, birâder efendi-zâdeler" sözleriyle tâyin edilmiştir. Sûzî'nin evlâdı yoktur. Burada zikrettiği kişiler, halîfeleri, müritleri ve akrabaları olmalıdır. Her yeni konuya başlarken onlara, "canlarım"²² hitâbıyla bazen de "nûr-ı aynlarım"²³ şeklinde, konuşur gibi, samîmî hitap cümleleriyle seslenir. Vasiyetnâmeler, yazar kişinin hayâta ve özellikle ölüme bakışını, hayâtındaki öncelikleri, ölümü karşılama ve kabullenme hâlini satır aralarında tâkip edebilme şansı vermektedir. Sûzî'nin *Vasiyetnâmesi* bu dikkatle okunduğunda şu hususların öne çıkmaktadır.

Besmele, hamdele ve salveleden sonra Sûzî, ölümün kaçınılmaz olduğunu söyleyerek sözlerine başlar. Ölümü, gayet mûnis ifadelerle anmakta, "Her nefis ölümü tadacaktır" âyetini, ölüm şerbetini içmek deyimiyle; son nefesini vermeyi ise rûh kuşunun kafesten ayrılması istiâresiyle resmetmektedir.²⁴ Ölüm ânında okunacak ilâhîyi dahi hayâl etmiş, hayâl etmekle kalmayıp dillendirmiştir. Buna göre son nefesini vereceği saatlerde, öncelikle, zikirhânedede bulunan lihye-i şerîfe müteveccih hâle getirilmesini istemiştir. Bu sırada duruma göre Kur'ân hatmi veya Yâsîn sûresi ve zikrullâha ilâve olarak, Şemseddîn Sivâsî'nin meşhur, *Sâkıyâ gel beni hayrân eylegil* musrâyıyla başlayan ilâhîsinin okunmasını, yine vakit kalırsa, tevhdler arasında kendisinin, *N'oldu yine zâra düş-tün n'eyleyeyim gönül seni* musrâyıyla başlayan ilâhîsinin, güzel ses ile

²² *Vasiyetnâme*, s. 2, 5, 12, 16.

²³ *a.g.e.*, s. 1, 9, 12, 16, 17.

²⁴ *a.g.e.*, s. 2-3.

okunmasını arzu ettiğini belirtmiştir.²⁵ *Vasiyetnâme'* nin başından sonuna kadar, ölüm ânı ve sonrası için, güzel ses ve mûsıkî konusu, husûsî olarak vurgulanmaktadır. Bu konuda kullandığı tâbirler, "dertli dertli ince sadâ ile" veya "güzel kırâat ile", "güzelce sadâlar ile" ve "güzelce edâ ile yanık yanık sadâ ile"²⁶ şeklindedir. Israrcı olduğu bir diğer konu ise güzel kokudur. Hemen her fırsatta buhur, tütsü, öd ve anber yakılmasını hatırlatmaktadır.²⁷

Sekerât-ı mevt ânına dair temennîlerin bu kadar tafsilâtla vasiyete kaydedilmesi, Sûzî'nin ölüm karşısındaki rûh hâli hakkında, daha doğrusu ölümü karşılamaya ne kadar hazır olduğu hakkında da bir fikir vermektedir. Hayâtı süresince zevk edindiği bir mizansenle, Kur'an tilâveti, zikrullah ve ilâhîler eşliğinde ölüm meleşini karşılamak istemiştir.

*Vasiyetnâme'*deki sıralama esas alınacak olursa, Sûzî'nin ilk isteği, Şems-i Sivâsî türbesinde sırlanmaktır. Bu konudaki taleplerini, kabrinin geniş kazılmasından çevre düzenlemesine kadar yine hayli tafsilatlı şekilde dile getirmektedir.²⁸ Türbenin bakımı ve temizliği konusundaki tenbîhâtları arasında özellikle türbe kandiline vurgu yapmıştır. Kandilin yağı, yani masrafı konusunda cömert olunmasını tavsiye ettikten sonra, "Mevlâ onların çerâğlarını kesmez yine gönderir" diyerek tevekkül çağrısı yapmaktadır.²⁹ Özel vasiyetnâmelerde yer alan gasil, techîz ve tekfîn konusundaki husûsî istekler de Sûzî'nin *Vasiyetnâmesi'*nde önemli yer tutar. Son hizmetlerin nasıl yapılacağını tafsilatıyla anlattıktan sonra Sûzî, bu hizmetleri gören kişilere verilecek ücretleri tek tek belirtmektedir.³⁰ Zaten sadaka konusu Sûzî'de hemen bütün taleplerinin önüne geçmiş durumdadır. Metnin tamâmında, "nezz ü niyâz" kelimelerini zikretmekte, hemen her fırsatta ısrarla sadaka verilmesini telkîn etmektedir.

Sûzî, temas ettiği her konuyu ayrıntılı şekilde işlemektedir. Esâsen *Vasiyetnâme'* nin bütünü, ayrıntılar bakımından hayli zengindir. Meselâ kabir ziyâreti bahsinde Sûzî, kendi kabrinin ziyâret edilmesi arzusunu

²⁵ a.g.e., s. 2.

²⁶ a.g.e., s. 2, 3, 7.

²⁷ a.g.e., s. 3, 5, 7, 9, 19.

²⁸ a.g.e., s. 2-3.

²⁹ a.g.e., s. 11.

³⁰ a.g.e., s. 4.

ihsâs ettirmektedir. Ancak bu ihsâs ile yetinmemiş, kabrini ziyâret edenlerin okuyacakları duâları dahi, "Fâtîha-i şerîfe, üç İhlâs-ı şerîf, tevhîd-i şerîf" şeklinde sıralamayı ihmâl etmemiştir.³¹ Vefatından sonra okunacak Kurân ve tevhîd hatimleri ile yapılacak duâlar için de âdetâ yedi günlük bir program çıkarmış; tâziye kabulünden helvâ ikrâmına kadar cenâze uğurlama âdâbına dair her konuya temas etmiştir. Bu yönüyle *Vasiyetnâme*, devrin âdetleri konusunda da bir rehber niteliğindedir.

Vasiyetnâme'den anlaşıldığı kadarıyla Sûzî, çok varlıklı bir kimse değildir. Ancak ayrıntıcı ve hakperest bir kişiliğe sahiptir. Bütün kişisel eşyalarını tek tek zikrederek, bunların taksîmâtı konusunda herhangi bir münâkaşaya mahal bırakmamıştır. Söz konusu özel eşyalar, odasında bulunan halı, seccade, kilim, yer yatağı, yorgan, yastık, minder şeklinde sıralanmaktadır. Bunlardan bir kısmını vakfettiğini söylemiş, bir kısmının ise hizmetinde bulunan dervişâna hibe edilmesini, isim zikretmek sûretiyle belirtmiştir. Bu listede kıyafetleri, dolabının çekmecelerinde bulunan saat, tesbih, şeker, şerbet, yağ, anber ve hattâ ilaçlar bile yer almaktadır. Her birinin teslim adresleri tespit edilmiştir.³² Ancak cihaz-ı tarîkat olan "abâ hurka, elifi hurka, tâc-ı şerîf ve siyah post" için ayrı bir şerh düşerek bu emânetlerin muhâfazasını ve bâzen "ziyâret edilmesini" tenbîh etmiştir.³³

Sûzî'nin vasiyetine konu ettiği bir diğer konu, odasındaki kütüphânedir. Kitaplarını vakfettiğini söyleyen Sûzî'nin öncelikli isteği, kitapların okunması yönündedir. Kitapların kayıt altına alınmasını ricâ ettikten sonra, alıp okumak isteyenlerin kesinlikle geri çevrilmemesini söyler. Ancak ödünç kitap almak isteyenlerin güvenilir olup olmadıklarına dikkat edilecektir; itimat telkin etmeyen okuyuculara kitaplar, rehin karşılığı verilecektir. Her hâlükârda bu alışverişin yazıyla kayıt altına alınmasını tavsiye etmektedir.³⁴ Kütüphâne bahsinde kendi kitaplarını özellikle ve ismen zikretmekte ve bu kitapların okunması ve okutturulmasını istemektedir: "Ve bizim *Dîvân* ve *Süleymannâme*'de olan yâdigâr

³¹ a.g.e., s. 17-18.

³² a.g.e., s. 7-9.

³³ a.g.e., s. 18.

³⁴ a.g.e., s. 6.

nutkumuz ve *Pendnâme* ve *Sülûknâme* ve *Kasîde-i Büreyde* tercümesi kitaplar vesâir nutuklarımız, cümlenize mahsûs vesâyâmızdır ve nutk-ı pîrânemizdir. Bunları elden bırakmayıp terk etmeyip attırmayıp okuyasız ve dervîşlerden ekserisine tedârik edip yazdırıp tenbîh-i te'kîd edip okutturunuz."³⁵

Vasiyetnâme'de titizlikle işlenen bir diğer konu, âilenin tasarrufu altında bulunan çeşme ve kuyulardır. Söz konusu suların gelirlerinin hak sahiplerine dağıtılması ve bakımları konusunda Sûzî hassâsiyetle durmaktadır. Çeşmelerin ve kuyuların isimleri ve hak sâhipleri tek tek zikredilmekte, suların taksimâtı meselesinde adâletli davranılması ısrarla tavsiye edilmektedir. Âile hayrâtı olan çeşmelerin temizliğine özen gösterilmesi, tâmirât işlerinin ihmâl edilmeyip bu işle ilgili kişilerin görevlendirilmesi ve onların da emeklerinin karşılığının verilmesi ayrı ayrı hatırlanmaktadır.³⁶

Husûsî vasiyetleri dışında Sûzî, âsitâne postnişîni olmasından kaynaklanan bir gayret ve hassâsiyetle, dervîşlik âdâb ve erkânına, âyinler sırasında dikkat edilmesi gereken inceliklere,³⁷ dergâha gelip gidenleri karşılama biçimine,³⁸ dervîşlerin birbirleriyle olan münâsebetlerine³⁹ dair hemen her konuda yeri geldikçe uyarılarda bulunmaktadır. Bu konular aynı bölüm içerisinde işlenmese bile her fırsat düştüğünde, dağınık şekilde ama bütün *Vasiyetnâme* boyunca önemle vurgulanmaktadır. *Vasiyetnâme*'den, dergâhın âyin günleri veya gecelerinin pazartesi ve cuma olduğu anlaşılmaktadır. Sûzî, pazartesi gecesi Kâdirî usûlüne, cuma gecesi Halvetî usûlüne göre âyîn icrâ edilmesini hatırlattıktan sonra, son duâda, Hz. Peygamber'den itibâren isimleri zikredilecek olan din ve tarîkat büyüklerini anarken tâkip edilecek sırayı ve kullanılacak sıfatları dahi tek tek zikretmektedir.⁴⁰ Her âdeti bir forma kavuşturmak istediği anlaşılan Sûzî'nin, âdâb ve erkâna dair herhangi bir ihtilâfa meydan vermek istemediği anlaşılmaktadır. İşte bu yönüyle

³⁵ a.g.e., s. 9.

³⁶ a.g.e., s. 12-13.

³⁷ a.g.e., s. 9-10.

³⁸ a.g.e., s. 11.

³⁹ a.g.e., s. 12.

⁴⁰ a.g.e., s. 10.

Vasiyetnâme, tasavvuf ve tarîkat tarihçileri için de tartışmasız bir belge hüviyetindedir.

Vasiyetnâme içerisinde pek çok yerde, miktarlarını da zikretmek sûretiyle sadaka dağıtılmasını isteyen Sûzî, metnin sonuna doğru, söz konusu paranın kaynağını da göstermiştir. Annesinden kalan bir sepet içerisinde, otuz mahmûdiye altını vardır. Bütün masraflar bu paradan karşılanacaktır. Sadaka yerlerinin ve miktarlarının yanlış anlaşılmasını önlemek maksadıyla veya yanlış anlaşılmaya bir tedbir olmak üzere, metnin sonuna bir de masraf listesi ilâve etmiştir.⁴¹ *Vasiyetnâme*, bir duâ ile son bulmaktadır. Duâdan önce Sûzî, vasiyetlerinin yerine getirilme-
mesi ihtimâline binâen muhâtaplarını, "Eğer muhâlif bulunursanız sonra huzûr-ı Bârî'de ve erenler beyninde mahcûb olursuz"⁴² cümlesiyle, zarîf bir üslupla ikaz etmektedir.

Vasiyetname Nüshası

Vasiyetnâme, Süleymâniye Kütüphanesi, H. Şemsi F. Güneren Bölümü, nr. 25'te kayıtlı bir mecmuâdaki üçüncü eserdir. Bu mecmuâ, klasik mecmuâ özelliği taşımamaktadır. Konularının yakınlığı sebebiyle birlikte ciltlenmiş beş ayrı eserden (Matbû *Sûzî Dîvânı*; Sûzî'nin *Kasîde-i Bürde Tercümesi*; *Vasiyetnâme*; Şemseddin Sivâsî'nin *Süleymâniyye* adlı mesnevîsi ve Sûzî'nin *Süleymannâme* adlı eseri) oluşmaktadır. Sahife ve varak numaraları müteselsil olmayıp, her biri kendi içinde numaralandırılmıştır. Katalog kaydında, 116-125. varaklar arasında gösterilen *Vasiyetnâme*, 20 sahifeden ibarettir. Metin içerisinde sahife numaraları mevcuttur. Çizgili bir deftere, işlek bir rik'a ile yazılmıştır. Her sahife yaklaşık yirmi üç satırdan oluşmaktadır. Metin, "Şeyh Ahmed Sûzî Efendimiz'in Vasiyetnâmesi" başlığını taşımaktadır. Bu ibâreden hareketle yazmanın müellif nüshası olmadığı söylenebilir. Metnin sonunda istinsah kaydı bulunmadığı için yazmanın tarihi ve müstensihî hakkında fikir yürütmek mümkün değildir. Müstensih, önemli gördüğü kısımların altını kırmızı kalemle çizmiştir. Bu ayrıntılar, metin kısmında dipnotlarda gösterilmiştir.

⁴¹ a.g.e., s. 20.

⁴² a.g.e., s. 19.

Metin

/1/ Şeyh Ahmed Sûzî Efendimiz'in Vasiyetnâmesi

Eûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm

Bismillâhirrahmânirrahîm

El-hamdü lillâhi ve sallallâhu alâ seyyidînâ Muhammedin ve âlihî ecmaîn.

Hasbünallâh ve ni'me'l-vekîl ve ni'me'l-mu'în yâ erhame'r-râhimîn.

*E'd-dünyâ serâtu'z-zevâl*⁴³ hükmünce dünyâdan nasîbimiz tamâm olup fânî ömür âhire erişip maraz-ı mevt ve ââmetleri zâhir olduğu günlerde birâder-i ekremim ve bâis-i râhatım hazret-i şeyh Mehmed Efendi azîzimi Hazret-i Mevlâ azîz ve muhterem kılıp kurb-ı ma'nevîsinden dûr etmeyip saâdet-i ebediyyeye ve necât-ı sermediyyeye mazhar eyleye. Âmîn. Ba'dehû; dergâh-ı aliyyede vakitleri gelinceye kadar bâkî kalan evlâdlarım, evlâd-ı ma'nevîmiz halîfelerimiz, birâder efendi-zââeler, nûr-ı aynlarım. Sizlere taraf-ı hakîrânemizden şöyle vesâyâ ve emânetullâh ve nutk-ı pîrâne budur ki;

Eğer hayâtımızda görmek mukadderse, görebildimse ne güzel. Eğer göremedimse sizler göresiniz ki Hazret-i Pîr efendimiz türbe-i saâdetleri duvarının çenesinden parmaklığı çekip azca azca dışarı çekecek orta baştaki dükkânın duvarı çenesinden yarım zirâ' kala çekesiniz. Dışarı yarım zirâ' kalsın ki yol dahi pek dıyk olmasın. İç tarafına temiz toprak getirip türbelerin zeminleri berâber havliden yüksek olarak taşla örölüp parmaklık çekip iç tarafı merhûm şeyh Halîl amcamın türbesi önüne /2/ bizim kabrimiz ola. Ondan aşağı Hazret-i Pîr efendimize yakın bir kabir dahi olur.

Şöyle vesâyâmızdır ki ihtimâm edip kabri vâsi' eşdiresiniz. Ba'dehû Sirâc-zââe hoca efendinin mezarı gibi bir taş ayak tarafına, bir taş baş tarafına, tâc-ı şerîf dahi muttasıl ola. Birer taş dahi yanlarına. Dört taşla olup zinhâr göreyim başka türlü bir sûret olmaya.

Benim canlarım evlâdlarım. Şöyle vesâyâmızdır ki; كل نفس ذاءقة الموت

⁴⁴ mantûkunca şerbet-i mevti nûş etdiğimiz günde, hâlet-i mevt zâhir olduğu saatlerde hakîri, lâyık olmayarak ne kadar sû'-i edeb ise de gafûr

⁴³ "Dünyâ, sonludur."

⁴⁴ "Her canlı ölüümü tadacaktır." Âl-i İmrân sûresi, 3/185.

buyururlar inşaallah, zikirhânemiz ortasında yatırıp lihye-i saâdete karşı meyl oluna. Sağ tarafta ehl-i salâh ve ehl-i zikir, muhibbînden on iki zât, hâfız olsun olmasın ehl-i Kur'ân, sadâsı edâsı güzel olsun; hazret-i Kur'ân'ı okuyup eğer vakit varsa hatm-i şerîf ve illâ Yâsîn-i şerîfler okuyalar, kulağımız işitecek kadar. Husûsan mukâbelemizde (?) bizim Hâfız efendi yakın oturup kâh Kur'ân-ı azîm ve kâh Hazret-i Pîr efendimizin nutku;

*Sâkıyâ gel beni hayrân eylegil
[Ben garîbem aşka mihmân eylegil
Aşk şarâbın içüben mest olmuşam
Ben humâram bana dermân eylegil
Derd-i yâri cân içinde saklaram
Ol kadar kim derde dermân eylegil
Aşk-ı ma'sûk gönlümü yağmaladı
Gel benim karşıma cevân eylegil
Âşık isen ma'sûka ey Şemsî ger*

*Ma'sûkun sırrını pinhân eylegil*⁴⁵ deyu dertli dertli ince sadâ ile okuya. Ve sol tarafta hulefâmızdan birisi, biraz kâmilce ârif-i sâdık dervîşân ile oturup zenbûrî⁴⁶ tevhîd-i şerîf okuyalar. Eğer vakit var ise hatm-i şerîf tamâm oluna, kulağımız işitecek kadar. Tevhîd-i şerîf esnâsında ince sadâ ile;

*N'oldu yine zâra düştün [n'eyleyeyim gönül seni
Bir onulmaz kâra düştün n'eyleyeyim gönül seni
Derdine bulmadın devâ bilemedin çâre ona
Kapladı seni mâsivâ n'eyleyeyim gönül seni
Asl-ı usûla geçmedin fer'-i sivâdan geçmedin
Yâri ağyârdan seçmedin n'eyleyeyim gönül seni
Aldı seni hüzn ü elem bilemedin lutf u kerem
Kalmadı bir söz ki diyem n'eyleyeyim gönül seni*

⁴⁵ Recep Toparlı, *Şemseddin Sivâsî Divanı*, Sivas 1984, s. 84.

⁴⁶ Zikr-i zenbûrî, Nakşbendiyye tarikatında bir zikir tarzıdır. Tasavvufi ictihad ile ilk kecad ve ihdas eden kişi, Nakşbendiyye-Müceddidiyye'den Muhammed Sâdık Erzincânî'dir. Bkz. Turan Alptekin, "Nakşibendî Tarikatında Zikir, Silsile, Râbita ve Murâkabe Problemi", *Journal of Turkish Studies*, sy. 19 (1995), s. 206.

Serimi sevâya saldın varlığım elimden aldın
 Aşkile dîvâne kıldın n'eyleyeyim gönül seni
 Girmedî gûşuna sadâ idemedin ahde vefâ
 Dosttan oldun her dem cüdâ n'eyleyeyim gönül seni
 Dostile dost olamadın kendi nefsin bilemedin
 Bir dem şâd olup gülmedin n'eyleyeyim gönül seni
 Sen seni bilmedin nesin sandın ki dosttan gayrısın
 Anlar isen birliktesin n'eyleyeyim gönül seni
 Yârene merhem bulmadın sırrına mahrem olmadın
 Aşkın demiyle dolmadın n'eyleyeyim gönül seni
 Bir gün ola yâr olasın vuslat-ı dîdâr bulasın
 Hak ile hem vâr olasın n'eyleyeyim gönül seni
 Ma'sûkdan erse merhabâ cümle hevâ olur hebâ
 Sûzî o dem bulur safî n'eyleyeyim gönül seni]⁴⁷ nutkunu okuyalar, gaf-
 let etmeyeler.

Canlarım. Bu vakitlerde, teslîm-i rûhtan evvel on iki ehl-i zikir fukarâya birer kuruş î mân selâmeti için verile. /3/ Dergâh-ı Hakk'a niyâz oluna ve on dört kuruş ehl-i salâhdan ve muhibbînden on dört fukarâya kalan namâzın affı için verile. Bu vakitlerde iki tane buhur dâ n koyup gerek hazret-i Kur'ân'ı okuyanlar ve zikr-i şerîf okuyanlar önünde öd anber kursu yakıp ihyâ oluna. Ba'dehû mürğ-i rûh kafesten cüdâ düştükte;⁴⁸ *إنا لله و إنا إليه راجعون* techîz tekfîn ve gasil meûnetleri görülünceye kadar bir hatm-i şerîf yine hâfız ve sadâsı edâsı güzel ehl-i Kur'ân efendiler okuyalar ve bir hatm-i hâce-i şerîf okuyalar. Ve yine öd ve anber yakıp esirgemeyeler.

Techîz ve tekfîn meûneti görülüp ba'dehû dışarıda gasil olunmaya başlandıkta iki ehl-i salâh efendi lisanlarında tevhîd-i şerîf okuyarak gasil edip imam dahi berâber hizmette buluna. Ve üç tane temiz sarık ve çizme ve saplı üçer peştamal üçer tane ola ve üçüne beşer kuruş verile. Yine öd anber ve kursu tamam oluncaya kadar yakalar. Kat' etmeyeler. Ve mukaddem eğer kefen hazır olmadıysa a'lâsından zemzemli hümâyûn bezi alınıp kefen sararken ganîce zemzem-i şerîf dökeler. Ba'de'l-gasl tabuta

⁴⁷ 16'lı hece vezni ile söylenen bu şiir Sûzî'ye aittir. Tam metin için bkz. Zafer Arslan, *a.g.e.*, s. 292-293.

⁴⁸ Bakara sûresi, 2/156: "Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz."

koyup musallâya götürürken güzelce sadâlar ile tevhîd-i şerîf tabut önünde okuyalar. Musallâya kondukda eğer vakit namaza var ise câmi'-i şerîfin bir tarafında yine hâfız efendiler bir hatm-i şerîf okuyalar ve kırk tane oldukça kâmil kimesnelere birer kuruş verip devir ettireler. Ve altmış adamdan yüz seksen kimseye birer kefâretten üç kefâret-i savm vereler.

Ba'dehû cenâze namazı kılındıktan sonra yine tevhîd-i şerîf okuyarak /4/ kabre götüreler. Kabir içine komaya indirirken muhibbînden ehl-i zikir ehl-i salâh bir iki zât tevhîd-i şerîf ve ed'îye-i mübârekeler okuyalar. Kibleye çokça teveccüh ettireler ve tabutu çıkarıp câmi'-i şerîfe koyalar, toprak üzere yatıralar. Ve defin olunurken hulefâmızdan birisi câmi'-i şerîf taşrasında beş on ehl-i zikir kimesnelere ile bir hatm-i hâce-i şerîf ve bir miktar tevhîd-i şerîf okuyalar. Ve kabir me'ûneti tamam olup toprak örtüldükden sonra yine hâfız efendi dertli dertli Yâsîn-i şerîf ve Feth-i şerîf okuya. İmam efendi ve dahi başka efendiler okursa men' olunmaya, onlar dahi okuyalar. İmam efendiye üç kuruş verile, sâir okuyanlara birer kuruş verile ve kabre gelip bulunan fukarâlara, efendilere birer kuruş verile ve uşaklara, su getirenlere onar para, sâirlerine beşer para, cümlesine verile. Hazret-i Pîr efendimizin muvâcehesinde biraz tevhîd-i şerîf, üç İhlâs-ı şerîf okuyup duâ oluna. Bu hakîr kıtmîrlerine kabûle niyâz oluna. Ve on iki fukarâya, dervîşâna ol vakitte bir nezr verile.

Ba'dehû, lihye-i saâdet önüne gelinip salât selâm ve duâlar olunup ondan hakîrin hüccesine gelinip hâfız efendi ve sâir efendilerden ehl-i Kur'ân, sûre-i Haşr'ın âhirini ve üç İhlâs biraz kelime-i tevhîd, kırk kadar okunup ba'dehû duâlar oluna. Ba'dehû hücceden inip dûstân, muhibbân gelip ta'ziyeler olunup ba'dehû yine hâfız efendiler ve sâir efendiler ehl-i Kur'ân'dan güzel mürâât ile Hazret-i Kur'ân'dan bir hatm-i şerîf, ba'dehû asırdan sonra bir hatm-i hâce-i şerîf, ba'dehû işâdan sonra yetmiş iki bin tevhîd-i şerîf hatmi tamâm olunup lihye-i saâdet önünde duâları oluna. /5/ Ve helva ve sâir taâm olunup ervâhlar yâd oluna.

Ve ale's-sabâh yine hazret-i Kur'ân'dan bir hatm-i şerîf okunup câmi'-i şerîfe gidilip kabir üzerinde vâfir kelime-i tevhîd ve Yâsîn-i şerîf ve sâir Kelâm-ı kadîm ile duâlar, senâlar ve Hazret-i Pîr efendimize ni-

yazlar oluna ve ganîce mezûkât ve fukarâlara sadakalar dağıla. Ol gün ba'de'z-zuhur yine bir hatm-i şerîf hazret-i Kur'an'dan ve ba'de'l-asr bir hatm-i hâce-i şerîf ve ba'de'l-işâ yine bir tevhîd-i şerîf hatmi okunup lihye-i saâdet önünde duâlar oluna.

Ve üçüncü gün yine bir hatm-i şerîf ve bir hatm-i hâce, ba'de'l-asr ve ba'de'l-işâ tevhîd-i şerîf hatmi okunup duâlar oluna. Yedi hatm-i şerîf Hazret-i Kur'an'dan ve yedi hatm-i hâce-i şerîf ve yedi tevhîd-i şerîf hatimleri okunup ve lâkin vesâyâmızdır ki kerem edip hatm-i şerîfleri okuyan hâfızlar ve sâirlerine tenbîh ü te'kîd edip hazret-i Kur'an'ı acele ile okumayalar; mürâât-i hürmetle ve tecvîd ile okuyalar ve tevhîd-i şerîfi dahi pek acele ile okumayalar, candan hulûs ile, istemek ile okuyalar.

Benim canlarım. Vesâyâmızdır ki hazret-i Kur'an hatm-i şerîfini okuyanlara her bir hatm-i şerîf okudukça birer kuruş verile ve hâfız efendiye on iki kuruş verile ve tevhîd-i şerîf hatmi okuyanlara münâsibiyle her birin okudukça birer kuruş birer nezr-i niyazlar verile. Ve öd ve anber ve kurslar yakılıp ihyâ oluna. Ve yedi gün kâh sabahla ve kâh akşamdan sonra balmumları yanıp bizim hücreye muhibler ile cem' olup bir aşr-i şerîf yâhud bir hatm-i hâce vaktine göre üç İhlâs-ı şerîf, vâfir kelime-i tevhîd ile okunup duâlar olunup evvelâ Hazret-i Pîr efendimiz ve bu âsitânededen geçen azîzân, dervîşân, hâdimân ve bu hakîr mücrim Sûzî'nin isimleri yâd olunup ervâhları şâd oluna.

Ve cümlenize vesâyâmız ve /6/ nutk-ı pîrânemizdir ki bizim hücrenin senede bir iki kere tozunu toprağını, döşemelerini silkip süpürüp sildirip tevhîd-i şerîf ile döşeyip içinde bulunan her bir esvapların ve eşyâların yerli yerince düzüp asıp tertîb edip husûsan kitapların tozlarını alıp ve defter mûcibince bakıp ihtimâm edip husûsan Kadızâde Ömer efendi üstâdımızın İhsâniye medresesine vakıf biraz kitapları, mühürleri basılmış, onları ayırıp medrese ihyâ olunca medreseye koyup muhâfaza oluna. Cümle kitaplara, husûsan hacı Süleyman Paşa vakfı olan kitaplar ve bizim vakıf ve vakfımız olan kitaplar cümlesini muhâfaza edip defter edip ehli olan kimselerden dirîğ etmeyip defter ile verip alasız. Ammâ mu'temed adam olmazsa, rehûn alıp veresiz. Ve'l-hâsıl metrûk olup durmasın, muhtâc olanlar okusunlar. Hakîrin tedârik etdiğim kitaplar böylece rızâ-yı Bârî vakf olsun. Yâ Hû. Hücre içinde yine kütüphâneyi kilitleyesiniz. Ve hücremizi dahi muhâfaza edip temiz etraflarını cümle postlar

ile döşeyip yastıkları minderleri kaldırıp sâde temiz kilim ve etrafları postlar ile kalıp bir kimse râhat-ı vücûd ve nefsi ve huzûz için oturmayıp yatmayıp sırf Hakk'ile halvet ve vahdet ve zikir, fikir, namaz, niyâz için oturursa Mevlâ mübârek eylesin. Aşk, şevk, muhabbetle feyz-yâb olup sırr-ı esrâr-ı Hakk'a mahremînden eyleye. Allâh dü cihânda azîz eyleye.

Şöyle vesâyâmızdır ki yevmiye bir kere, olmazsa ihyâ gecelerinde veya günlerinde, sabahla mı olur akşamdan sonra mı olur hangisi kolayınıza gelirse haftada iki kere açılıp muhib olan canlar, /7/ evlâdlar ile oturup bâzen bir hatm-i hâce bâzen sûre-i Haşr'in âhiri ve üç İhlâs bir Fâtiha-i şerîfe ve vâfir kelime-i tevhîd bir güzelce edâ ile yanık yanık sadâ ile bir na't-ı şerîf okunup duâlar senâlar olunup ve biraz salât [u] selâm olunup evvelâ sultânımız, Sultân-ı enbiyâ sallallâhu aleyhi ve sellem ve hulefâ-i râşidîn rıdvânullâhi aleyhim ve âl-i evlâd-ı etbâi ve sâniyen pîrân efendilerimizin, hâssaten azîzimiz Hazret-i Pîr kaddesallâhu esrârihim ve bu âsitâneden geçen azîzân, dervîşân, hâdimân; husûsan bu günahkâr mücrim Sûzî'nin isimleri yâd olunup ervâhları şâd olunup duâ-yı hayriyyeler oluna ve öd buhurlar ikâd oluna. Bu vesâyâmıza ve lihye-i saâdete salât [u] selâm ile ziyâretlere ve hücremize hürmet edenlere Mevlâ ve erenler hürmet eder. Yâ Hû.

İki⁴⁹ tane işlemeli seccâde, birini lihye-i saâdet önüne ve birini Mehmed Paşa sellemehu's-selâmın seccâdesinin baş tarafına serip kibleye tamâm gele. Ve sâir seccâdelerden ve kilimlerden bazılarını çilehâneye ve meydân odasına ve bâzı kâmilce fukarâlar hücrelerine seresiz. Ve halı seccâdenin birini Hazret-i Pîr efendimiz türbesine seresiz. Ve bir halı dahi birâder-i azîz-i ekremim Meydan câmi-i şerîfnde mahcire içinde oturduğu köşeye döşeyesiz. Dahi ziyâdelerin Mevlâ sizlere mübârek eylesin.

Ve bizim hücremiz içinde dolaplarda ve çekmecelerde olan şeker, şerbet ve sâir lâzım olacak eşyâlar, devâlar. Hakîr onları ümmet-i Muhammed Mevlâ kulları için muhâfaza ederdim. Bir mahalle koyup lâzım olacakları muhtâc olanlara dirîğ etmeyüp veresiz. Bizim vakfımız olsun,

⁴⁹ Bu kelimenin altı, muhtemelen konunun değıştiğini belirtmek için kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

sizlere lâzım oldukça alırsınız. Ve üç tane panzehir var; birini Osmân'a veresiniz. Zîrâ bunca zaman onun elinden sarf olundu. İkinin dahi muhtâc olup gelenlerden dirîğ etmeyip veresiniz. /8/ Hücremizden kalkacak üç yastık, iki minder, bir koltuk yastığı, bir a'lâ kılıç, bir seccâde Osman'a veresiniz. Hakîrin oturduğum köşeye post seresiniz. Ve aşağı odada Osman'ın sekideki dolabına deymeyesiz ve bir şey almayasız. Her ne ki varsa hakîr vermiştir, kendi malıdır, mübârek olsun. Mevlâ râzı olsun. Ben ondan râzıyım, sâdiktir. Ammâ bir ev ve eşyâ tedârik olunup çerâğ edebildimse ne güzel. Eğer mukadder bize olmazsa vesâyâmızdır; sizler bir ev ve eşyâ ve ıyâl tedârik edesiz, mürâat ü hürmet ve ikrâm edesiz. Emekdârımızdır, çok hizmetimde oldu, berhudâr olsun. Mevlâ iki cihânda azîz ve ferah-yâb eyleye. Âmîn.

Ve Mustafâ merhûmun ıyâl ü evlâdlarına hürmet mürâat edesiz. Umûrlarında îâne ve himmet oluna. Ve Seyyid-zâde'den alınan iki cihet; onlara deymeyesiz ve kıl u kâl etmeyesiz. Bu kadar bîgânelere cihetler sattı,⁵⁰ telef etti; hangisine da'vâ olundu. Bu ise kendi emekdârımızdır. Ve dervîş Abdullah emekdârımıza ve ıyâl-i evlâdlarına ikrâm-ı mürâat-ı hürmet edesiz. Çok hizmetleri geçti. Mevlâ ferahyâb eyleye.

Ve şeyh Osman hizmetimizde bulundu. Mukayyed olup mürâat oluna. Husûsan pederleri merhûm ve Osman efendi, bunlar ekseri mahremlerimiz idi. Yine bunlar ve Hacı dervîş, bu dahi hizmetimizde bulundu. Bunlara hayır duâ ve hayatta olanlara hürmet ü mürâat edesiz. Ve cümle dervîşâna, sâlikâna, hizmetimizde bulunanlara hâlince, revîşlerince hürmet ü mürâat oluna.

Ve bizim Osman'a yattığım döşeklerden bir döşek ve bir yorgan ve iki yastık; bunları veresiniz. Bunca seneler bizim döşekleri serdi, çok emekleri geçti berhudâr olsunlar. /9/ Ve iki saatim var; birisini Osman'a hayatımızda veririm. Biri dahi şeyh İbrâhim'e olsun, berhudâr olsun. Mevlâ cümlesini azîz eyleye. Âmîn.

Benim nûr-ı aynlarım, evlâdlarım. Sizlere vesâyâmızdır ki yeşil çekmece içinde ne kadar yağlar ve anber, öd ve tesbîh varsa, bâkî ne kadar kalırsa bir mikdârın teberrüken sizler alıp bir mikdârın panzehirler ile ol çekmeceye koyup muhtâc olup gelen Mevlâ kullarına hakîrin vak-

⁵⁰ Cümle buraya kadar kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

fımız olarak veresiz. Amân deyip gelen kimseye bulunan şeyi dirîğ etmeyip veresiz. Hak ile verip Hak'tan alasız. Nefis hevâları için etmeyesiz, Hak'tan gâfil olmayasız. Ve nüsha mühürleri vakfımızdır; isteyenlere basıp veresiz.

Ve bizim *Dîvân* ve *Süleymannâme*'de olan yâdigâr nutkumuz ve *Pendnâme*⁵¹ ve *Sülûknâme* ve *Kasîde-i Büreyde*⁵² tercümesi kitaplar vesâir nutuklarımız, cümnenize mahsûs vesâyâmımızdır ve nutk-ı pîrânemizdir.⁵³ Bunları elden bırakmayıp terk etmeyip attırmayıp okuyasız ve dervîşlerden ekserisine tedârik edip yazdırıp tenbîh-i te'kîd edip okutturasız. Duâ ve himmete mazhar olasız, azîz ferahyâb olasız.

Ve yine vesâyâmımızdır; ihyâ gecelerinde çille-hâneyi açıp zikr-i şerîfler, isneyn geceleri âyîn-i Kâdirî, cuma geceleri âyîn-i Halvefî. Bunları bir bahâne ile aslâ terk etmeyesiz ve dâim çille-hânedede edesiz. Hakîr bâzı vücud tarafından bâzen li-hikmetin hafiyiyi çille-hâneye varılmaz idi. Siz elbette açasız, kâmilce dervîşler vesâir muhibbân gelmelerine sa'y ü gayret edesiz. Sıbyân-ı câhilân ile Hay Hû gürültüsünü etrâfa götürmeyesiz; zâhiren bâtınan münkirleri güldürmeyesiz. /10/ Muhibleri üşendirmeyesiz. Bâzı delikanlı câhil cühelâlâri, zâhir⁵⁴ sûretine gürültüsüne bakıp iç dâireye almayasız; kâmilleri, dervîş-i sâdıkları alasız. Rifâî, Sa'dî bürhanlarını bizim âyinlerimizde izhâra ruhsat vermeyesiz,⁵⁵ etdirmeyesiz. Ve nice kerre ekseri vakitlerde kuûden zikr-i şerîf edesiz; be-her vakit kıyâm etmeyesiz. Husûsan isneyn gecelerinde duâlar, senâlar, aşr-ı şerîfler okunup ve hatm-i hâce-i şerîfi câmi'-i şerîfte ba'de'l-âsr terk olunmayıp devam. Sonunda duâda evvelâ; "Hamd ü senâdan sonra Sultân-ı enbiyâ sallallâhu aleyhi ve sellem ve cihâr-yâr-ı güzîn rıdvânullâhi aleyhim ecmaîn, Haseneyn-i ahseneyn, cemû'-i ashâb, ensâr,

⁵¹ Sûzî'nin *Pendnâme* adlı manzûm eserinin tam metni ve tetkiki için bkz. Alim Yıldız, "Ahmed Suzî ve *Pendnâme*", *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumunu Bildirileri*, Sivas 2007, II, s. 353-360.

⁵² *Kasîde-i Bürde*'nin halk arasında kullanılan isimlerindendir ve galattır. Bkz. *Terceme ve Şerh-i Kasîde-i Bürde*, trc. Âbidin Paşa, Dersââdet 1307, s. 6.

⁵³ Eser isimlerinin altı kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

⁵⁴ Bu kısmun altı metinde muhtemelen önemine binâen kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

⁵⁵ Bu kısmun altı metinde kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

etbâ', ezvâc-ı tâhirât ervâh-ı şerîfleri ve cemî'-i enbiyâ-i mürselîn, melâike-i mukarrebîn salavâtullâhi aleyhim ecmaîn ve cemî'-i pîrân-ı azîzân kaddesallâhu esrârehüm, hâssaten Hazret-i Pîr efendimizin ve evlâdlarından geçen meşâyih-ı kirâm vesâir meşâyih-ı izâm, husûsan bu hakîr mücrim Sûzî'nin isimleri yâd ve ervâhları şâd olunup ve dergâh-ı aliyyeden geçen azîzân ve dervîşân, hâdimân, sâdikân ve muhibbân-ı muhlisânun cümlesine duâlar olunup ruhları şâd oluna."⁵⁶

Kezâlik seher ezkârları ve akşam zikirlerine devam olunup ba'de'z-zikir sabahtan namaz, niyâz ve Yâsîn-i şerîf ve evrâd-ı Halvetî, bir mikdâr tevhîd-i şerîfle terk olunmayıp devam oluna. Ve geceler biriniz meydan ortasından eksik olmayasız. Hücrelere kâmilce fukarâlar koyula; delikanlı câhil fâsik olanları koymayasız. Hevâ-yı heves-i dünyâ ile vakit geçirmeyeler; zikir, fikir, ders ve sülûk kelâmlarıyla musâhabet etdiresiz. Bunları ihmâl etmeyesiz; gayret-i hamiiyyet edesiz. Azîz ve berhudâr olasız.

/11/ Ve lhye-i saâdetin kandiline dikkat edip salât [u] selâm ile hürmet ü mürâât edesiz. Ve Hazret-i Pîr efendimizin türbe-i şerîflerine hürmet-i mürâât ve kandiline, çerâğlarına gayret edesiz. Ve dergâhta aralıkta yanan kandile ve kademgâhun kandiline dikkat-i gayret edip terk etmeyesiz. Mevlâ onların çerâğlarını kesmez, yine gönderir. Ve ihyâ gecelerinde bizim hücremize bir çerâğ yakasız. Ve kabrimiz üzerine Hazret-i Pîr efendi bahânesiyle ihyâ gecelerinde ve bâzen sabâh-ı cumâlarda gelip Yâsîn-i şerîf ve tevhîd-i şerîfle duâlar, senâlar edesiz. Ve sâlikân-ı sâdikâna tenbîh-i te'kîd edesiz; eksik olmayıp duâlar senâlar edeler. İki cihânda azîz ve berhudâr olalar.

Ve bulunan fukarâlara vüs'iniz mikdârı sadakalar nezr-i niyâzlar edâ edesiz. Dergâh-ı Hazret-i Şems'e gelen giden mihmân-ı⁵⁷ Hudâ ve bâ-y u gedâ dervîşân-ı fukarâlara ikrâm-ı it'âm⁵⁸ edip güler yüzle taltîf edip velev bir çorba, nân-ı azîz ile olsun hürmet edip çok yattın, az yattın, niçün geldin demeyesiz. Her ne türlü nîmet ve ihsân-ı Mevlâ buldumsa, fukarâ hürmetine ve azîzânın nutukların ve şartların edâ ve büyüklere

⁵⁶ Duâ bölümü kırmızı kalemle ve turnak işareti ile belirginleştirilmiştir. (hazırlayan)

⁵⁷ Bu kısmın altı metinde kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

⁵⁸ Bu kısmın altı metinde kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

teslîm, pîrâna⁵⁹ hürmet ve küçüklere hâlince mürâât ile ve havf-ı Mevlâ ve rûhâniyyet-i evliyâ ile merhamet mürüvvet ile buldum ve bulunur. Hemân cümledenize istikâmet ve adem-i gaflet ile Mevlâ yoluna hizmet ve muhabbetler tevfiik eyleye. Âmîn.

/12/ Birâder-i erkemim, sebab-i râhatım, bâis-i izzetim, saâdetim. Hazret-i Allah ind-i Mevlâsı'nda azîz ve muhterem edip iki cihânda huzûr-ı Hak'tan ayırmaya. Sâniyen, hulefâlarımız Muhyiddin efendi ve şeyh Ömer efendi ve birâderimiz evlâdları, evlâdlarımız; nûr-ı aynlarım, ciğer-pârelerim. Şöyle vesâyâmızdır ki büyüklerinize teslîm ve itâat ve inkıyâd edip birbirlerinize muhabbet ve mürâât ve fukarâlara, sâlikânlara hürmet ve hâlince nasîhat, sülûkâna musâhabet edip cümle sâlikân-ı fukarâlarımız dahi sizlere ve husûsan hulefâlara inkıyâd ve teslîm ve nutuklarını kabul edip onlar dahi her birlerine vüs'larınca, hâlince terbiye tenbîh ve sülûklarına müteallik kelâm-ı haklar edip sa'y ü gayret ve hamiyet edip yolunca harekâtlar edeler ve edesiz. İki cihânda berhudâr olasız.

Benim canlarım.⁶⁰ Yeni yapılan dükkanları vakf edip bir vakfiye yapıp bâzı husûslara şart edecek olduk. Eğer mukadder ise şurûtlarınca amel ve gayret edesiz ve eğer mukadder olmazsa şöyle vesâyâmızdır ki: Dergâh-ı aliyyede icrâ ettiğimiz pınar⁶¹ sekiz lüleden bir kürün sudur. Bir lülesi bizim Mustafa merhûmun evlâdlarına ve alemdar Hacı Osman'a ale'l-iştirâk nısfıyyet üzere verilmiştir. Ve bir lülesi bizim Altunzâde Osman efendiye; ve bir lülesi karındaşı Ahmed'e; ve bir lülesi imamların Hacı efendiye; ve bir lüle çehken Hasan'ın hemşîresine. Beş lüle su bunlara verilmiştir. Taksîm avkununa gelinceye kadar mesârifleri bizindir; taksîm avkunundan sonra her birleri sularını masrafların çekip götürür. /13/ Üç lülesi dergâhta cârî olmuştur; bunların sularına mukayyed ve ihtimâm edip taksîm avkununa bir kilit vurulup gayrı el deymeyip sizler açıp sekâmetine bakıp bir kimesnenin suyuna zarar ve

⁵⁹ Bu kısmın altı metinde kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

⁶⁰ Bu iki kelimenin altı metinde kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

⁶¹ *Vasiyetnâme* içerisinde pek çok çeşme ismi zikredilmektedir. Ancak Ömer Demirel'in ("*Sivas Çeşmeleri*", *Osmanlı Dönemi Sivas Şehri Makaleler*, Sivas 2006, s. 85-92.) eserinde bu çeşmelerden bahsedilmez.

noksân gelmeyip duâya mazhar olasız ve bizlere duâ aldırıp rahmet ile yâd ettiresiz.

Ve Şeyh İbrâhim câmi'-i şerîf pınarına ve dervîş Ömer'in kapısında icrâ ettirdiğimiz pınar, hacı Sâlih ağa ve vâlide merhûm ruhları yâd olmak için; onlara dahi rü'yet edip çehkenlerine senevî bir kile hanta ve on kuruş vazîfe bağlanmıştı. Dervîş Ömer'in kapısındaki için beş kuruştan on beş kuruş eder, çehkene veresiz; gaflet etmeyesiz. Bunlar rahmete vesîledir; sizler dahi rahmet alıp berhudâr olasız. Ve Kahkik⁶² karyesinde, Tatar'ın kapısı önündeki su, mahsûs-ı vâlide-i azîzem hayrâtı için cârî olmuştur. Suâl olunup varılıp rü'yet olunup ta'mîrine mukayyed olasız. Ve Hayırbey⁶³ karyesindeki pınar, sâhib-i vakfın rûhiyçün hayrât etmişdim; mukayyed olasız. Ve ol karyeden olan feyin öşrü, Tavukçuzâdeler'e pınara bakmak için verilip sâhib-i vakfın ruhları şâd oluna. Sizler dahi dü cihânda şâd olasız.

Ve Yıldızeli'nde Şeyh pınarı nâmıyla olan pınarları suâl ve bâzen varılıp ta'mîr ettirip harâbe komayasız. Ve Yıldızeli âyîn [ü] âdetlerimizi sünnet niyetine çıkalım, hâlis muhlis ammîler ile dervîşler ile dağ başlarında, husûsan evkât-ı seherlerde zikirler fikirler, namaz niyazlar, duâlar edip fukarâlara güzelce hallerine münâsip nush u pend edip onların geçmişlerine rahmet, mallarına rızıklarına berekât /14/ ve kendilerine selâmet için gidelim deyu hayır niyetler ile senede bir kerre çıkıp terk olunmayı ecdâd-ı izâmımızın, cümle azîzlerin ve Hazret-i Pîr efendimizin ve bu hakîrin isimlerini yâd ve ervâhlarını şâd edip rahmet saâdet bulasız. Kuzu kurban nefis hevâ huzûzları için olmayıp oldukça kâmil-ler ve hâlisler ile gidilip câhilân-ı gâfilân ile mel'abe-i sıbyân-vesî etmeyip azîz olasız.

Ve çille-hânedede ihyâ gecelerinde cüz'-i şerîfler okunup hatm-i şerîfler oldukça dergâh-ı aliyeden cümle geçen azîzân, meşâyih-ı kirâm ve hâssaten hazret-i Pîr efendimizin ve vâlidelerimizin ve cemî' ihvân, muhibbân, akriba ve asdikâ ve hâdimânın ve bu hakîr mücrim pür-kusûr Sûzî'nin ervâh-ı şerîflerine hediye olunup ve yâd olunup hayır duâlar edesiz; terk etmeyesiz. Muhtâc olup hatm-i şerîf okumaya gelen için

⁶² Kahkik, Sivas'a bağlı ve merkeze 12 kilometre uzaklıkta bir köy olup yeni adı Kolluca'dır.

⁶³ Hayırbey, Sivas'a bağlı ve merkeze yaklaşık 25 km uzaklıkta bir köydür.

dükânları vakf edüp birer mikdâr vazîfe ta'yîn olunacak idi. Yine sizlere olacak idi. Böyle de öyle de olsa sizler görüp gördüreceksiniz. Ve nutukları vakıfnâmeden ziyâde ve şart-ı şurûtdan ziyâde kabul edip berhudâr olup saâdet bulasız ve birbirlerinize vasiyet tenbîh-i te'kîd edesiz.

Dünyâ fânîdir, bir kimseye bâkî değildir. Hemân fırsat elde iken akıl başta bâr iken vücutlarda kuvvet kudret ruhsat var iken zâyî' kılmayıp hevâ ile geçirmeyip gayret [ü] hamiyet edesiz. Son nedâmet fâide vermez; geçen günler geri gelmez. Namaz niyâzlarınıza, zikir ve fikirlere, beş vakit namazı cemâatle dergâhta kılmaya ve akîb-i farzda tevhd-i şerîfe ve sülûk-ı ilâhiyede /15/ devâma gaflet etmeyip ve biriniz dergâh-ı aliyyede meydan odasından eksik olmayıp berhudâr olsun. Şeyh İbrahim gibi *Dîvân'a* ve *Sülûk-nâmeler'e* hürmet edip okuyasız; abes yere nefis hevâ vü arzûsuyle gezmeyesiz. Siz dergâha gelenlere hürmet muhabbet edesiz; bâzılara dahi müdârâ ile hüsn-i iltifatla muâmele edesiz. Mevlâ kusurları afv eyleye. Âmîn.

Ve bizim bağımızda ekseri yatıp eğlenip mahrem olanlara münâsibiyle şahnelik verip ikram ve muhabbet edesiz. Fukarâlar ile fukarâ-tabîat olup herkese yolunca mürâât edesiz; iki cihânda azîz ferâhyâb olasız. Beher hâl Hak'tan gâfil olmayasız. Yâ Hû lâ ilâhe illâ Hû.

Hakkın olucak işler

Boşdur kamu nûşîşler

Ol hükmetini işler

Görelim Mevlâ n'eyler

Neylerse güzel eyler Hû⁶⁴

Hâfız efendiyi selîsten men' etmeyesiz, her taraftan dergâha hayırlıdır ve sâdıkdır ve gayyûrdur; berhudâr olsunlar. Derviş Abdullah Seyfik'e⁶⁵ gittikçe men' etmeyesiz; ol dahi ol hizmetlerde sâdıkdır. Onun gayrıyı göndermeyesiz. Ve Osman efendizâde Hac'ya elbette beher sene

⁶⁴ Sûzî burada, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın, "Hak şerleri hayr eyler / Zannetme ki gayr eyler / Ârif anu seyreyler / Allâh görelim neyer / Neylerse güzel eyler" bendiyle başlayan muhammes nazım şekliyle söylediği otuz bir bendlik meşhur tefvîznâmesinin, muhtemelen pek sevdiği yedinci bendini iktibas etmiştir. Şiirin tamamı için bkz. Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Dîvân*, haz. Numan Külekçi, Turgut Karabey, Erzurum 1997, s. 123-128.

⁶⁵ Seyfik, Sivas'a bağlı ve merkeze 27 kilometre uzaklıkta bir köy olup yeni adı Doğanca'dır.

bir şâhnelik verip kerîm mü'mine (?) gönderesiz, yâhud başka olursa da onluğunu edâ edesiz. Ve bizim sâdik mahremimiz Çelebi'yi hayır ile yâd ve Osman efendiye hürmet edesiz. Çelebi'nin evlâdlarına iâne edesiz ve mahdûm-ı şeyh Osman, gecelerde çok hizmetimizde bulundu. Berhudâr olsunlar; ziyâdesiyle sâfidir sâdıkdır. Biz mükâfât edemez isek Mevlâ mükâfâtlar ihsân eyleye; sizler ikrâm-ı hürmet edesiz ve yüz kuruş kadar akçe vasiyet olan akçeden veresiz. Zîrâ emekdârımız oldular, her vakit hüsn-i nazar edesiz. /16/ Merhûm Harputlu hâfızı dahi hayırla yâd edip rahmet ve mağfiret olacak duâlar ile ruhların şâd edesiz.

Vâlîde-i azîz-i muhteremim, bâis-i hayâtım ve necâtım hazretlerini her vakit duâlarda ve cemiyetlerde mahsûs isimlerini yâd ve ruhlarını şâd edip ekseri cumâlarda kabirleri üzere varılıp ve emekdârımız Mustafa ve şeyh Ali ve dervîşân, hâdimân, muhibbân kabirlerini ziyâret ile hayır duâlardan unutmayıp gaflet etmeyesiz. Ve husûsan vâlîde-i azîzem pederleri, ecdâdlarımız, gerek kendi câmi'lerinde gerek dergâhta isimleri yâd olunup ruhları şâd olunup gaflet olunmaya. Zîrâ dergâh-ı aliyyenin ekseri fukara lokması medârı onlardandır. Her dem hayır duâlar ile ruhları şâd olunup ve şurûtları icrâ oluna. Câmi'-i şerîf ta'mîrine, meûnetlerine bakıp müsâmaha olunmaya ve türbelerinin ta'mîrleri rü'yet oluna ve hakîrin ismi, isimleri cumâ günü mahfilde yâd, ervâhlar şâd oluna. Yâ Hû. Bu vesâyâlarımıza hürmet edip devam edenleri Hazret-i Mevlâ berhudâr edip iki cihânda azîz ve muhterem olalar. Âmîn bi-hurmeti Seyyidi'l-mürselîn.

Benim canlarım,⁶⁶ nûr-ı ayınlarım. Vesâyâmızdır ki Develi vakfından bâzı bizlere bilerek bilmeyerek evlâd hakları geçmiş ise bir sene veya iki sene evlâdiyet sehmleri sizlere sizlere kaç kile olursa almayıp cümle evlâdlara taksîm edesiz ve evlâdlardan münâsibiyle umûma helâl edin deyu isihlâl edesiz. Benim canlarım. Her ne türlü olmuş ise sizin için ve dergâh gayreti için ettim. Mevlâ kusurlarımızı habîbi Muhammed Mustafâ sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem hürmetine afv ü mağfiret eyleye, /17/ yüzümüz karasını yüzümüze vurmaya, lûtf u ihsân ve inâyetle muâmele eyleye. Âmîn, bi-hurmeti cediti'l-Hasaneyni'l-ahseneyn.

⁶⁶ Paragraf başı yapılmış olup ilk iki kelimenin altı kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

Hakîr, mücrim Sûzî'nin sizler bilmeyerek bir kimseye borcu yoktur. Bizim Mustafa merhûma dergâh masârifinden borcumuz, cümlelizin ma'lûmudur. Onu dahi verdik. Bâkî kaldı ve sonra yine istidâne ettim, aldım. Masraf ne ki bâkî kalmışsa, defterlerinde mestûrdur. Evlâdlarına gadr etmeyip veresiz. Zîrâ babaları merhûm çok hizmette bulundu. Gerek dergâhın ve gerek bizim, gurbette gerek burada gayretleri ve sadâkatları oldu. Biz ondan râzıyız; Mevlâ ondan râzı olup evlâdlarına selâmet ihsân eyleye.

Bâzı muhiblerden dervîşlerden üç beş mangır ve rub'iyeye veririm deyu aldım, vermedim ise, sizlerin dahi ma'lûmları olur ise, almak matlûbları olursa veresiniz. Eğer var ise de fedâ olsun diyerek candan Hak rızâsı ve rahmeti isterlerse, Mevlâ mübârek eylesin. Dü cihânda azîz eylesin. Âmîn. Ve Osman'ın kendi akçesinden çok akçe, veririm deyu almışımıdır. Verdim ise de bizde kalmıştır. Bir mikdâr akçe verip tatyîb edesiz. Ümîdim, verilmese dahi râzıdır; berhudâr olsunlar. Ve birâder-i azîz evlâdları, nûr-ı aynlarım.⁶⁷ Onlardan ve dervîş Abdullah'tan ve Mustafa merhûmun evlâdlarından ve yanımda çokça bulunup gelenlerden mangır kuruş bâzen almıştım; cümlesi Hak için. Ve nice kere vermiştim; veren verdiren Mevlâ'dır ve himmet erenlerindir. Ammâ gönüllerde rızâ lâzımdır bizlere. Cümlesine helâl ettim. Hemân Mevlâ berhudâr edip azîz ve muhterem olalar. Ve Hak'tan gâfil olmayıp hayır duâlarla bizleri duâdan unutmayalar. kabrimiz üzere /18/ üzere gelip Fâtîha-i şerîfe, üç İhlâs-ı şerîf, tevhîd-i şerîf ile ervâhları şâd edeler. Yâ Hû.

Sen kalbini berk eyle

Tedbîrini terk eyle

Görelim Mevlâ n'eyler

*N'eylerse güzel eyler Hû*⁶⁸

Ve cümlelize şöyle vesâyâ ve nutkumuzdur ki bizim hırkaları münâsibince gıyesiz; Mevlâ mübârek eylesün. Ve ehli olursa veresiniz; esvaplarımızdan cümlesi böyledir. Münâsibiyle muhibb-i sâdık olanlara

⁶⁷ "Nûr-ı aynlarım" hitâbını altı kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

⁶⁸ Şiirin tamamı için bkz. Erzurumlu İbrahim Hakkı, *a.g.e.*, s. 123-128.

veresiniz ve sizler giyesiniz. Aşk olsun. Yâ Hû. Ammâ, emekdârımız siyah abâ hırka ve elifî hırka; bu ikisini, tâc-ı şerîfle küçük post ile halvethânemizde dursun ve siyâh post dahi. Bunları ziyâret teberriken teyemmünen koyasınız. İhyâ gecelerinde hücre kûşâd olunup post-ı şerîf zikirhâneye gitsin; ba'dehû gelsin yerine konup duâ senâ ve niyâz olsun. Ve rûhlar şâd ve isimler yâd olunsun; ve buhûrlar yansın, mutayyebât eksik olmasın. Hırkalar ve tâc-ı şerîf, bâzen tozları alınıp ziyâret olunsun. Erenler, pîrlere yâdigâridir. Cümlesi onlarındır; biz günahkâr, zaîf, müc-rim ednâlarıyız, kapıları kıtmîrleriyiz. Ve lâkin⁶⁹ nice eltâf u ihsân-ı ke-remlerine ve nice sırr-ı esrâr-ı a'zamlarına mahrem olanlarıyız. Elhamdû lillâhi rabbi'l-âlemîn. Nâ-mahrem olanlar her hâlimiz bilemediler ve bâzen bilenler, sırrına eremediler. Bâzen erenler dahi mektûm oldular. Hikmet-i Mevlâ, Hazret-i Pîr efendimizin dahi himmetleri böyle oldu; vakitler âhir vakit olduğu için. Velhâsıl her ne sırr-ı esrârî zuhûra gelecek olsa bizim yüzümüzden olmamaya on türlü perdeler çektiler ve çek-tik. Zîra vakt-i halk-ı âlem fenâyı /19/ kesb etti. İyiler dünyâdan temeyyüz etmeye ruhsat verilmedi. Ehl-i hâl ile ehl-i kâlin farkı kalmadı; fark olunmaya izin olmadı. Hemân Hazret-i Mevlâ, cümle ümmet-i Muham-med'e selâmet-i dâreyin ihsân eyleye. Âmîn, bi-hurmeti Seyyidi'l-mürselîn.

Benim canım evlâdlarım.⁷⁰ Bu vesâyânın evvelinde biraz akçe nezr-i niyâzlar, sadakalar ve şurûtlar yazmış idim. Bunların akçesi nerede deyu suâl olunursa; küçük sepet var, vâlide-i azîze yâdigarı. Eğer öd kursu bâkî kalırsa; onlar dahi ol sepettedir. Onda otuz tane mahmûdiye altunu; temiz, helâl, Hak vergisidir. İnşâallah bin kuruş etmek gerek. Bu vesâyâlarımıza ve aytdığımız mahallere ve zâtlara onu verip tamâm etmek üzerinize lâzımdır. Eğer muhâlif bulunursanız sonra huzûr-ı Bârî'de ve erenler beyninde mahcûb olursuz. Tekrar rakam ile yine işâret edelim. Böylece siz nutkumuz gibi amel edip ki cihânda azîz olasız. Âmîn, *yâ Mucîbe's-sâilîn, yâ Muîne'l-muztarrîn, yâ Delîle'l-mütehayyirîn, yâ Muizze'l-müzillîn, yâ Gıyâse'l-mütegayyisîn, yâ Erhame'r-râhimîn.*

⁶⁹ "Ve lâkin" kelimeleriyle başlayan kısım, kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

⁷⁰ Bu cümlelerin altı kırmızı kalemle çizilmiştir. (hazırlayan)

Allâhümme yâ Allah yâ Allah yâ Allah bi-hurmeti izzetike ve celâlike ve azameti şânike ve ulûhiyyetike ve vahdâniyyetike ve kelâmike'l-kadîm ve esrârîke'l-azîm ve bi-hurmeti enbiyâike ve rusulike ve melâiketi'l-mukarrabîn ve bi-câhi nebiyyike ve habîbîke Muhammedin sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem ve Hulefâi'r-râşidîn ve Haseneyni'l-ahseneyn rıdvânullâhi aleyhim ecmaîn ve bi-hurmeti evliyâike ve mahbûbîke'l-âşıkîn ve'l-ârifîn ve'l-vâsilîni'l-kâmilîn kuddise sirruhum ecmaîn. Allâhümme iğfırlî ve li-vâlideyye ve'l-ihvânînâ ve li-cemâi'l-mü'minîn ve'l-mü'minât ve'l-müslimîn ve'l-müslimât. Allâhümme uhşürnâ fı zümreti'l-muhlisîn /20/ el-muhlisîni'l-âşıkîn ve's-sâdikîni'l-hâlisîn. Yâ Erhame'r-râhimîn yâ Ekreme'l-ekremîn ve selâmün ale'l-mürselîn ve'l-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn. Hasbünallâh ve ni'me'l-vekîl.

Kuruş

12 İman selâmeti için on iki ehl-i zikir kâmilce fukarâlara;

14 Kalan namazımızın affını niyâz için ehl-i salâhdan muhîblerden fukarâlara;

20 Gasl etmeye iki ehl-i zikir ehl-i salâh efendi ve mahalle imamlarına berâber;

40 Kefen için; eğer kefen mevcûd ise bu kırkı dahi kırk kâmil fukarâlara kırklar aşkına;

40 Devrimiz için oldukça kâmilce sulehâdan fukarâlara verile birer kuruş;

180 Üç kefâret-i savm için yüz seksen fukarâlara her kaç kuruş ederse;⁷¹

346

25 Ba'de'd-defin imâm efendiler ve hâfız efendi ve uşaklar ve su getirenlere, cümlesine;

12 Ba'dehû Hazret-i Pîr efendimize kabûlü için, dergâh-ı Hakk'a niyâz için;

12 Mezardan geldikten sonra ve yedi kere hazret-i Kur'ân hatmî ve yedi kere tevhîd-i şerîf ve yedi hatm-i hâce;

⁷¹ Bu madde ile birlikte müellif ara toplamı 306 yerine 346 kuruş olarak göstermektedir. Bu farklılık, hesap hatâsından ziyâde, 180 kuruşun karşısına yazılan "her kaç kuruş ederse" kaydına binâen, yekûna 40 kuruş daha ilâve edilmesinden kaynaklanmış olabilir. (hazırlayan)

90 Ve bunları okuyanlara, Hâfız efendiye vesâir hâfızlara birer kuruş her bir hatimde verile;

112 Ve tevhîd-i şerîf ve hatm-i hâce, bunlara dahi münâsibiyle birer kuruş nezr-i niyâz verile;

20 Gerek Harem'de ve gerek mezarda dağılan mezûkâtlar ve sadakalar ve fukarâlara;

200 Şeyh Osman'a ve bizim Osman'a;

40 Dergâh-ı aliyye içinde hademelere, fukarâlara ve ahırda olan hademeğe.

897